

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривоногова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начинова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начинова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начинова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЕВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пеньковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕНЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

переорієнтацією вчителів на нову особистісно-орієнтовану філософію та методологію роботи із дітьми з особливими потребами.

Висновки. Таким чином, інновації в логопедії були лише доповненням до загальноновизнаних методик (наприклад, діагностичні методики, методики постановки мовлення, методики постановки мовлення та дихання при різних мовних порушеннях).

Список використаних джерел

1.Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2016. № 7. С. 37-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2016_7%281%29_8

2.Ласточкина О. Діагностика зв'язного мовлення у дітей із тяжкими порушеннями мовлення засобами пізнавальних завдань. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2019. № 1. С.38-46.

3.Савінова Н. В. Шляхи підвищення ефективності застосування наочних, практичних та словесних методів у логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення [Електронний ресурс]. *Вісник. ЛНУ ім. Тараса Шевченка. Пед. науки*. 2018. № 22 (3). С. 120-132.

Форостян О. І., Москаль Д.

КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Проблема дисграфії є особливо актуальною для молодших школярів, оскільки саме на початкових етапах навчання закладаються основи грамотного письма. Дисграфія – це специфічне порушення письма, яке полягає в труднощах засвоєння навичок писемної мови при збереженому інтелекті та слуху.

За даними різних авторів (М.С. Грушевська, О. В. Боряк, М.М. Безруких), в Україні дисграфія виявляється у 10% – 25% молодших школярів. В останні роки вона є однією з найчастіших причин неуспішності дітей у школі, негативно впливає на психічний розвиток здобувачів освіти та їх соціалізацію. Тому питання порушення писемного мовлення у дітей є актуальним для системи шкільної освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дисграфії у дітей молодшого шкільного віку досліджувалася багатьма сучасними науковцями (О. Гопіченко, О. Гриненко, Е. Данілавічюте, Л. Єфименкова, Р. Левіна, О. Корнев, Р. Лалаєва, О. Мастюкова, С. Мнухін, Д. Орлова, Л. Назарова, Н. Нікашина, Т. Пічугіна, І. Садовнікова, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, О. Токарева, М. Хватцев, Н. Чередніченко, Г. Чіркiна та ін.).

Сучасні наукові публікації, зокрема роботи Т. В. Єфімової, наголошують на важливості комплексного підходу до корекції дисграфії. Дослідниця

підкреслює, що для досягнення максимальних результатів необхідно інтегрувати логопедичні, психологічні та педагогічні методи. Успішна корекція дисграфії включає співпрацю між фахівцями різних галузей: логопедами, психологами та вчителями. Спільна робота допомагає створити індивідуальну програму для кожної дитини, враховуючи її особливості та потреби.

Мета статті. Висвітлити особливості розвитку мовлення учнів початкових класів з дисграфією, запропонувати методику корекційного впливу на дітей молодшого шкільного віку з урахуванням виявлених механізмів відхилень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порухення писемного мовлення у сучасній психолого-педагогічній літературі називають терміном «дисграфія». Дисграфія - це стан стійкої вибіркової нездатності оволодіти навичками письма за графічними правилами (тобто керуючись фонетичним принципом), незважаючи на достатній рівень інтелектуального та вербального розвитку, відсутність серйозних порушень зору і слуху та оптимальні умови навчання (Р.І. Лалаєва, І.М. Садовнікова та ін.) [4].

Сучасна логопедія класифікує порушення письма за різними критеріями, зокрема, з урахуванням порушених аналізаторів, психічних функцій і несформованих операцій письма. Найбільш обґрунтованою є класифікація дисграфії, яка базується на несформованості операцій письма. Зважаючи на це виокремлюють наступні типи дисграфії: артикуляторно-акустична; акустична (фонематична) дисграфія; дисграфія, яка пов'язана з порушенням різних форм мовленнєвого аналізу і синтезу; аграматична (у деяких дослідженнях – граматична); оптична [2].

Джерела дисграфії складні і включають в себе недорозвинення (несформованість) деяких психічних функцій, що забезпечують процес письма. Помилки при дисграфії стійкі, зустрічаються у різній кількості і мають один або кілька механізмів порушення. Тому корекційна робота повинна ґрунтуватися на засадах психолінгвістичного підходу і бути направлена на з'ясування та прояснення причин і механізмів, які призвели до такого порушення. На основі наукової літератури можна стверджувати, що у дітей-дисграфіків виявляються несформованими такі психічні процеси, як зоровий аналіз та синтез, просторові уявлення, слухо-вимовна диференціація звуків мовлення, фонематичний і складовий аналіз і синтез, лексико-граматична структура мовлення, страждає пам'ять, увага, суцесивні і симультанні процеси, емоційно-вольова сфера [3].

Оскільки писемне мовлення є важливою складовою навчальної діяльності, виявлення схильності до дисграфії є необхідним для своєчасного коригування порушень. У зв'язку з цим ми провели експериментальне дослідження, яке мало на меті визначити рівень сформованості писемного мовлення у молодших школярів.

У рамках дослідження було проведено комплексне обстеження дітей: стан сформованості всіх сторін мовлення (фонетико- фонематична, граматична, лексична та зв'язне мовлення); стан і рівень розвитку слухового та зорового

сприймання, уваги, пам'яті та контролю, зорово-просторової орієнтації, суцесивні та симультанні синтези. Перевірено дрібну моторику рук, графомоторні навички, навички письма (списування, слуховий диктант, самостійне письмо) та емоційно-вольову сферу (загальна поведінка, мотиви поведінки, контроль за діями).

Результати дослідження свідчать про те, що у молодших школярів з дисграфією недостатньо розвинені навички письма. Виявлені дисграфічні ознаки в учнів початкової школи умовно можна поділити на три групи: дисграфія легкого (15%), середнього (60%) та важкого (25%) ступенів прояву.

Учні допустили в своїх письмових роботах велику кількість помилок. Фонетичні помилки виявлені у 50%, графічні та оптико- просторові - у 10%, лексико-граматичні - у 40% учнівських робіт.

Результати експерименту показали, що 80% дисграфічних помилок зумовлені несформованістю психічних функцій (порушення мовно-слухової пам'яті, звуко-буквеного та синтаксичного аналізу, слухового контролю та самоконтролю).

Крім того, результати обстеження засвідчують, що у школярів із дисграфією спостерігаються труднощі у диференціації правої та лівої частини тіла, недостатньо розвинене орієнтування у власному тілі. Вони не співвідносять руки з іншими частинами тіла, плутають праву і ліву руки. Орієнтація на аркуші паперу порушена. Виконання завдань на впізнавання предметів у незвичних умовах утруднене, тобто порушений зоровий гнозис. Зорові уявлення є неточними. Порушені зоровий аналіз і синтез, наявні труднощі у зорово– просторовому орієнтуванні.

У дітей з порушенням мовлення недостатньо розвинена зорово– моторна координація і зоровий контроль за рухом руки. Прослідковується неможливість правильно змалювати малюнки, фігури – порушення графомоторної навички. В учнів спостерігається також слабе або дуже сильне натискання на олівець під час письма, вони не дотримуються лінії, рухи неточні, невпевнені. Наявне порушення конструктивного праксису, що пов'язано з недостатньо розвиненою дрібною моторикою пальців рук.

При порушенні мовлення продуктивність запам'ятовування та відтворення вербальної інформації знижена. Зосередженість і цілеспрямованість уваги також низькі. Діти часто відволікаються, швидко втомлюються після тривалого навантаження, увага є нестійкою.

Отже, проведене дослідження підтвердило важливість комплексного підходу до діагностики та корекції дисграфії. Враховуючи результати констатувального експерименту, принципи корекції розвитку мовлення дітей із порушеннями письма, вимоги програми з української мови для учнів початкової школи було представлено методичку корекційно-розвиткової роботи.

Оскільки вирізняють три основні механізми виникнення помилок (акустико-артикуляційний, моторний (кінетичний), оптичний), плануючи корекційну роботу, важливо враховувати основний механізм (механізми)

порушення.

На стан і розвиток фонематичних процесів слід направляти логопедичну роботу при акустико-артикуляційному механізмі порушення. При кінетичному необхідно зосередити увагу на розвитку графомоторної функції рук. У процесі подолання оптичного механізму логопед повинен спрямовувати свою роботу на порушення зорових функцій та операцій і зорово-просторових уявлень. Важливо також приділяти достатньо уваги лексичній, граматичній стороні мовлення та розвитку зв'язного мовлення.

Напрямки корекції для всіх учнів з дисграфією однакові. Проте, залежно від форми дисграфії, увага зосереджувалася на тих мовленнєвих функціях, які є найбільш порушеними.

Результати проведеного формувального дослідження довели, що діти експериментальної групи із порушеннями мовлення за показниками мовленнєвих умінь і навичок, рівня розвитку вербальних і невербальних форм психічних процесів наближаються до дітей із нормальним мовленнєвим розвитком.

Висновки та перспективи. Методика корекційно-розвивального навчання, розроблена та апробована у рамках дослідження, передбачає комплексний підхід до корекції мовленнєвих порушень, з'ясування та усунення причин, які призвели до дисграфії. А ефективність такої діяльності залежить від злагодженої роботи усіх учасників освітнього процесу, яка базується на принципах єдності корекційних, освітніх і виховних завдань, максимального використання резервів психічного розвитку, індивідуалізації та диференціації навчання, чіткої послідовності і систематичності в закріпленні умінь та знань, різноманітності дидактичного матеріалу, діяльнісного підходу та досягнення успіху на кожному занятті.

Список використаних джерел:

1. Єфімова Т. В. Комплексний підхід до корекції дисграфії у молодших школярів // *Наукові дослідження в спеціальній педагогіці*. 2022. № 2. С. 22- 25.
2. Лозович О. Д., Тур Р. Й. Психокорекційна робота в логопедичній практиці: Методичні рекомендації. Херсон: РПО, 2003. С. 64-73.
3. Чередніченко Н. В. Типи та механізми дисграфічних помилок у писемному мовленні молодших школярів. *Логопедія: Науково-методичний журнал*. 2012. № 2. С. 94-102.
4. Якимчук Г. Структура порушення при дисграфії в обранні корекційного маршруту. URL : <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/132/124> (дата звернення: 04.09.2024).

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт